

۱۴۰۰

سالنامه
نبیپن
راهبردی

ترکیه
در سال ۱۴۰۰
رویدادها و روندها

سالنامه تبیین راهبردی ۱۴۰۰

ترکیه در سال ۱۴۰۰؛ رویدادها و روندها

اندیشکده راهبردی تبیین

نشانی: تهران، اقدسیه، خیابان شهید موحد دانش، خیابان نسترن، پلاک ۳۲، واحد ۷

کد پستی: ۱۹۵۷۶۶۴۷۳۱

تلفن: ۲۶۱۵۳۳۲۹

نمبر: ۸۹۷۷۱۹۶۴

فهرست

مقدمه ۳

۱) بحران کارکرد در سیاست‌گذاری اقتصادی ۴

۲) بحران مشروعیت در حکمرانی داخلی ۶

۳) سیاست خارجی تهاجمی و بحران انزوا در عرصه بین‌المللی ۸

چشم‌انداز تحولات ترکیه در سال ۱۴۰۱ ۱۱

فهرست مقالات ۱۲

مهدي آشنا

کارشناس مسائل غرب آسیا

اردوغان در سال پیش رو یک انتخابات سرنوشت ساز را پیش رو دارد که تمام تلاش خود را معطوف به پیروزی در آن خواهد ساخت. این تلاش برای دستیابی مجدد قدرت، می تواند بحران های دولت ترکیه را هم افزا و پیچیده تر سازد.

اردوغان و حزب او «عدالت و توسعه» در دو دهه اخیر طرحی نو از حکمرانی را در ساحت سیاسی ترکیه به تصویر کشیده بودند که طرفداران زیادی داشت. بسیاری از متخصصان امر به‌ویژه آن‌ها که دل درگرو سنت نظری لیبرالیسم داشتند و اسلام سیاسی سنت‌گرای سنی و شیعه را بر نمی‌تافتند بر این باور بودند که روایت اسلام سیاسی لیبرال اردوغان، الگویی موفق برای حکمرانی در جهان اسلام است. بهبود چشم‌گیر شاخص‌های اقتصاد کلان، ثبات سیاسی و توسعه فرهنگی در دو دهه گذشته تا حدودی مهر تأییدی بر این مدعا بود. به‌دیگر سخن، حزب عدالت و توسعه در سطح کلان با بهره‌گیری از گسترش بخش خصوصی و افزایش رقابت، کاهش تقاضای داخلی و توسعه صادرات، فراهم ساختن بستری برای جذب سرمایه‌های خارجی، افزایش بهره‌وری و استفاده از فناوری توانست برنامه توسعه و رشد اقتصادی را تداوم بخشد. در بخش سیاست‌گذاری پولی نیز نرخ تورم را به زیر ۵ درصد کاهش داد. در بخش ارزی با تغییر از نظام ارزی ثابت به نظام ارزی شناور به احیای ارزش پول ملی کمک کرد.

این موفقیت‌های اقتصادی باعث رضایت‌مندی شهروندان و ایجاد ثبات سیاسی در این کشور گردید و ثبات سیاسی بستری برای توسعه فرهنگی فراهم آورد اما مدل توسعه دولت اردوغان، آن‌طور که موافقان آن انتظار داشتند پیش‌رفت و به‌ویژه از سال ۱۳۹۷ به این سو وارد یک مسیر پس‌رونده شد تا اینکه سال گذشته با مجموعه‌ای از بحران‌های فزاینده و هم‌افزا دچار گردید. تورم لجام‌گسیخته،

سقوط معنادار ارزش پول ملی و بحران ارزی، تنش‌ها و اختلاف سیاسی داخلی و کاهش محبوبیت اردوغان و حزب او در سپهر سیاسی ترکیه، محدود شدن فزاینده دامنه دوستان سنتی و انزوای بیشتر این کشور در صحنه بین‌المللی چالش‌های

اساسی بود که حزب عدالت و توسعه و اردوغان با آن‌ها روبرو شدند و انتظار می‌رود در صورتی که تحول اساسی در این مسیر رخ ندهد سال ۱۴۰۱ سال کنار رفتن حزب عدالت و توسعه و شخص اردوغان از قدرت باشد. بر این اساس در این سالنامه مهم‌ترین تحولات ترکیه در سه بعد اقتصاد ملی، سیاست داخلی

انتظار می‌رود در صورتی که تحول اساسی در این مسیر رخ ندهد سال ۱۴۰۱ سال کنار رفتن حزب عدالت و توسعه و شخص اردوغان از قدرت باشد.

و سیاست خارجی در سال ۱۴۰۰ بررسی و در پایان به وضعیت احتمالی ترکیه و چشم‌انداز تحولات این کشور در سال آتی پرداخته می‌شود.

۱) بحران کارکرد در سیاست‌گذاری اقتصادی

اقتصاد ترکیه در سالی که گذشت همانند سایر کشورهای جهان با چالش شیوع گسترده ویروس کرونا و تبعات اقتصادی آن از جمله رکود و بی‌کاری روبرو شد. اگرچه این کشور در زمینه واکسیناسیون نمره قابل قبولی گرفت و به عبارتی بالاترین نرخ واکسیناسیون در حوزه کشورهای بالکان را به خود اختصاص داد با این حال نتوانست افکار عمومی را نسبت به کارآمدی دولت در مهار کرونا و کنترل

تبعات سوء اقتصادی آن اقناع نماید. دولت اردوغان غالباً به دست کاری در آمار مبتلایان و کشته شدگان، سرپوش گذاشتن بر تأثیر واقعی این همه گیری بر اقتصاد و اولویت دادن به مسائل سیاسی و اقتصادی بر سلامت عمومی محکوم می شود. البته حرکات نمایشی و سیاست زده دولت اردوغان از جمله ساخت بنای یادبود ادای احترام به کشته شدگان کودتای نافرجام ۲۰۱۶ نیز در دامن زدن به این نگاه منفی بی تأثیر نبود.

بحران بدهی ها، کاهش ارزش پول ملی و افزایش نرخ تورم ترکیه که در نتیجه تبعات سوء ویروس کرونا گسترش یافته بود با سیاست گذاری های غلط اردوغان و اصرار او بر تداوم این سیاست های اشتباه حادث شد. نمونه از این سیاست گذاری های اقتصادی ناکارآمد تأکید مداوم اردوغان بر کاهش نرخ بهره علی رغم افزایش تورم بود که برخلاف توصیه های اقتصاددانان صورت می گرفت. در حالی که اقتصاددانان و مدیران بانک مرکزی ترکیه معتقد بودند که منطق اقتصادی اقتضا می کند در یک فضای تورمی اتخاذ سیاست های انقباضی از جمله افزایش نرخ بهره باید در دستور کار قرار گیرد اردوغان با استدلالاتی از قبیل غیر اسلامی و ربوی بودن نرخ بهره و اولویت داشتن رشد و توسعه صادرات بر کنترل تورم بر سیاست کاهش نرخ بهره اصرار داشت و به روسای بانک مرکزی و وزرای اقتصاد و دارایی هشدار داد که اگر این سیاست پیگیری نشود جایی در تیم اقتصادی او نخواهند داشت. برکناری سه رئیس بانک مرکزی و تعدادی بالایی از معاونان و مقامات ارشد در این دوران مؤید جدیت اردوغان در تصمیم خود بود.

براین اساس، سیاست‌های غیرمتعارف اقتصادی دولت اردوغان، بحران اقتصادی ترکیه را پیچیده‌تر ساخت و افکار عمومی نسبت به کارآمدی تصمیمات دولت و ثبات شاخص‌های اقتصاد کلان بدبین‌تر شد.

در کنار این عطش تورم و افزایش فزاینده قیمت‌ها، در طول تابستان سال

سیاست‌های غیرمتعارف اقتصادی دولت اردوغان، بحران اقتصادی ترکیه را پیچیده‌تر ساخت و افکار عمومی نسبت به کارآمدی تصمیمات دولت و ثبات شاخص‌های اقتصاد کلان بدبین‌تر شد.

گذشته ترکیه یکی از بدترین آتش‌سوزی‌های جنگلی سال‌های اخیر را تجربه کرد که به از بین رفتن بیش از ۶۵۶ مایل مربع از مراتع و جنگل‌های این کشور منتج شد. اگر استفاده نادرست از منابع آبی با توجه به تغییرات آب و هوایی و کاهش بارندگی را نیز به آن اضافه کنیم نشان می‌دهد که دولت اردوغان در

مدیریت زیست‌محیطی نیز مانند غالب کشورهای غرب آسیا تا حدودی زیادی ناتوان بود و این ناتوانی بحران کارکرد در این کشور را برجسته‌تر می‌کند.

۲) بحران مشروعیت در حکمرانی داخلی

ترکیه به موازات بحران اقتصادی در صحنه سیاست داخلی سال پرتنش را پشت سر گذاشت. منازعات بین احزاب سیاسی حاکم و سایر رقبا، فضای سیاسی ترکیه را تنش‌آمیزتر ساخت. در این فضای ملتهب آزادی‌های مدنی و سیاسی مردم با مانع روبه‌رو شد. از مهم‌ترین کانون‌های اختلاف میان احزاب مخالف نزاع بر

سر ناکارآمدی سیستم ریاستی و لزوم بازگشت به نظام پارلمانی بود. اما اردوغان و حزب او که مبتکر و هواخواه نظام ریاستی به شمار می‌آیند از القاب و عناوینی همچون وطن فروش، خیانت کار، همدست تروریست و افراد غیر قابل اعتماد، برای سرکوب مخالفان بهره جستند. مخالفان اردوغان نیز آرام ننشستند و تلاش کردند با انجام سفرهای استانی، برگزاری جلسات هم‌اندیشی و کنفرانس‌ها مخالفت خود را با اردوغان و حزب حاکم نشان دهند. نقطه اشتراک دیدگاه‌های رقیب تأکید بر فقدان مشروعیت ساختار ریاستی بود که به زعم آن‌ها تنها برای تحکیم بیشتر قدرت اردوغان و سرکوب مخالفان طرح‌ریزی شده است.

سیاست‌های دولت اردوغان و تلاش آن برای محدود کردن حقوق مدنی و سیاسی مردم تا حدودی دیدگاه مخالفانی که نظام ریاستی را ابزاری برای تحکیم قدرت اردوغان می‌دانند تأیید کرده است. تسویه‌های مخالفان سیاسی و بازگشایی پرونده‌های گسترده قضائی به‌ویژه با موضوع توهین به رئیس‌جمهور نشان می‌دهد که فضای داخلی در دولت ترکیه به سمت متشنج شدن پیش رفته است. ناکارآمدی سیاست‌گذاری اقتصادی و حرکت به سمت تمرکز قدرت و محدود ساختن آزادی‌های سیاسی و مدنی طبیعتاً موجب کاهش محبوبیت اردوغان و حزب او در ترکیه شده است. آخرین نظرسنجی معتبر «مرکز گریجی» در بهمن ماه ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که تنها ۳۰ درصد از مردم ترکیه به سیاست‌های اردوغان و حزب او در مسائل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی اعتماد دارد و خواهان رأی دادن به آن هستند. مطابق این نظرسنجی سیاستمداران رقیب از ائتلاف

ملت (حزب جمهوری خواه خلق و حزب خوب) مانند کمال قلیچ‌دار اوغلو (رئیس حزب جمهوری خواه خلق) و مرال آکشنر (رهبر حزب خوب) و حتی منصور یاواش (شهردار آنکارا) و اکرم امام اوغلو (شهردار استانبول)، محبوبیت بیشتری نسبت به اردوغان یافته‌اند.

علاوه‌براین احمد داوود اغلو و علی باباجان از عالی‌ترین مقامات سابق

حزب عدالت و توسعه با دو تاسیس دو حزب جدید

به ترتیب با نام‌های «آینده» و «جهش و دموکراسی»

نگرانی‌های جدیدی برای اردغان و حزبش ایجاد

کرده‌اند؛ چرا که آنان در حال جلب توجه هواداران

قدیمی حزب عدالت و توسعه هستند. عمده ایراداتی

که مردم ترکیه به اردوغان و حزب او دارند به فساد

مالی و رانت‌جویی مقامات، بی‌اعتنایی آن‌ها به دو

احمد داوود اغلو
و علی باباجان از
عالی‌ترین مقامات سابق
حزب عدالت و توسعه
با دو تاسیس دو حزب
جدید به ترتیب با نام‌های
«آینده» و «جهش و
دموکراسی» نگرانی‌های
جدیدی برای اردغان و
حزبش ایجاد کرده‌اند.

آرمان قدیمی و بسیار مهم عدالت و فقرزدایی و در نتیجه افزایش تبعیض و شکاف

طبقاتی و نهایتاً از میان رفتن آزادی مدنی و سیاسی مرتبط است.

۳) سیاست خارجی تهاجمی و بحران انزوا در عرصه بین‌المللی

در عرصه سیاست خارجی پیگیری سیاست‌های تهاجمی در مناطق

پیرامونی و چرخش‌های متعدد در روابط با بازیگران خارجی در سال‌های گذشته

به‌مرور دایره شرکا و دوستان سنتی ترکیه را محدودتر ساخته و اردوغان را بر آن داشته است که در جستجوی عادی سازی روابط ترکیه با کشورهای برآید که پیش‌تر از آن‌ها به‌عنوان دشمن یاد می‌کرد. نمونه بارز آن تلاش برای عادی سازی روابط با رژیم اسرائیل در سال گذشته است.

اتحادیه اروپا که پیش‌تر در زمره دوستان ترکیه قرار داشت طی چند سال گذشته سیاست‌های تهاجمی اردوغان در حوزه بالکان را تهدیدی برای خود می‌داند و بر مهار آن تأکید دارد. تلاش دولت اردوغان برای مشارکت در پروژه‌های زیرساختی و برقراری روابط نزدیک با رهبران کشورهای حوزه بالکان از جمله آلبانی، کوزوو، مونته‌نگرو و بوسنی و هرزگوین بدینی اعضای اتحادیه را در پی داشته است. گرچه به‌ظاهر آنکارا تلاش می‌کند تا تنش را در شرق مدیترانه کاهش دهد و اجماع علیه خود را در اروپا بشکند و به‌صورت مکرر بر کاهش تنش‌ها و انجام مذاکرات دیپلماتیک با اتحادیه اروپا تأکید می‌کند اما در عمل توفیق چندانی حاصل نشده و اتحادیه اروپا به بهانه‌های متفاوت به‌ویژه حقوق بشر به نقد اردوغان می‌پردازد.

دولت آمریکا نیز در چند سال گذشته موضعی مشابه با اتحادیه اروپا علیه ترکیه اتخاذ نموده است روی کار آمدن بایدن در کاخ سفید نیز روابط دو کشور را در سال گذشته مخدوش‌تر ساخت. مسائل مهمی نظیر خرید سامانه دفاع موشکی «اس ۴۰۰»، ادامه همکاری آمریکا با کردها و گولنیست‌ها و رویکرد آمریکا در قبال قبرس از جمله مهم‌ترین دغدغه‌هایی است که سبب تعارض میان دو کشور شده است.

تعارضات ژئوپلیتیک میان ترکیه و روسیه نیز مانع این شده که دو کشور بتوانند یک شراکت راهبردی را ایجاد کنند. درحالی که اردوغان تلاش دارد پیمان شش جانبه در قفقاز جنوبی با شرکت کشورهای ترکیه، روسیه، ایران، جمهوری آذربایجان، گرجستان، ارمنستان ایجاد کند اما درعین حال رقابت‌های ژئوپلیتیک این دو کشور به ویژه در سوریه، ارمنستان و آذربایجان مانع همسویی بیشتر این دو کشور شده است. حمله روسیه به اوکراین نیز که اختلافات ناتو

فاصله‌گیری از
دوستان سنتی،
اردوغان را به بازسازی
روابط خود با به اصطلاح
مخالفان سنتی چون رژیم
صهیونیستی واداشته
است.

و روسیه را تشدید ساخته جدیدترین مانع توسعه روابط و شراکت این دو کشور محسوب می‌شود. اردوغان پس از این حمله منتظر است از ضعف روس‌ها و خلأ قدرت و حضورشان در منطقه کلاهی برای خود بیافد.

فاصله‌گیری از دوستان سنتی، اردوغان را به بازسازی روابط خود با به اصطلاح مخالفان سنتی چون رژیم صهیونیستی واداشته است. با این حال به رغم تمایل ترکیه به بهبود روابط با رژیم صهیونیستی برخی از مقامات تل آویو نسبت به ارتباط با ترک‌ها خوش بین نیستند. آن‌ها بر این باورند که اردوغان با طرح هلال ترک نفوذ خود در لیبی، قبرس ترک‌نشین و سوریه را افزایش داده و افزایش دامنه قدرت اردوغان در منطقه می‌تواند موقعیت رژیم صهیونیستی در مسیرهای تجاری مدیترانه را به چالش بکشاند. تلاش برای بهبود و تقویت روابط با عربستان و امارات که پس از کوتای نافرجام ۲۰۱۶ علیه اردوغان به سردی گراییده بود نمونه دیگر از

تلاش ترکیه برای یافتن شرکای جدید در صحنه بین‌المللی است و سفر اردوغان به ابوظبی در ۲۵ بهمن سال گذشته در این راستا قابل ارزیابی است.

چشم‌انداز تحولات ترکیه در سال ۱۴۰۱

اشاره شد که ترکیه با سه معضل اساسی نا کارآمدی در حوزه اقتصاد کلان و سیاست‌گذاری‌های اقتصادی، از دست دادن مشروعیت داخلی و تنش‌های عمیق در عرصه سیاست داخلی و انزوا و مخالفت‌های بین‌المللی روبه‌رو است که به شدت آینده سیاسی اردوغان و حزب او در سپهر سیاسی ترکیه را با چالش روبه‌رو نموده است. اردوغان در سال پیش روی یک انتخابات حیاتی و سرنوشت‌ساز را پیش رو دارد که طبیعتاً تمام تلاش خود را بر پیروزی در این انتخابات معطوف خواهد ساخت. این تلاش اردوغان برای دستیابی مجدد قدرت، می‌تواند بحران‌های دولت ترکیه را هم‌افزا و پیچیده‌تر سازد. پیش‌بینی می‌شود که اردوغان برای بازسازی چهره خود و بازیابی محبوبیت از دست‌رفته‌اش به سیاست‌های اقتصادی پوپولیستی و پول‌پاشی‌های بی‌حساب و کتاب و افزایش حقوق‌ها و مزایای کارکنان دست بزند که در نتیجه آن بحران اقتصادی این کشور خواهد شد. در عرصه سیاست داخلی نیز این‌گونه به نظر می‌رسد که اردوغان به بگیر و ببندهای پلیسی و بستن رسانه‌ها، پرونده‌سازی و تسویه مخالفین روی خواهد آورد تا از رهگذر حذف و طرد سایر گروه‌ها و افراد رقیب امکان ماندن در قدرت را برای خود حفظ نماید. در عرصه

سیاست خارجی نیز به نظر می‌رسد که دولت اردوغان برای سرپوش گذاشتن بر مشکلات داخلی و پرت کردن حواس مردم از معضلات داخلی سیاست خارجی تهاجمی‌تری را در پیش خواهد گرفت و این سیاست مخالفان اردوغان را به‌ویژه در دوسوی آتلانیک بر سر کنترل قدرت طلبی اردوغان با یکدیگر متحدتر خواهد ساخت.

فهرست مقالات

اندیشکده راهبردی تبیین در سال ۱۴۰۰ ضمن رصد تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی و ارائه تحلیل‌ها و گزارش‌های کوتاه از این تحولات، مقالات و یادداشت‌های متعددی را درباره رویدادها و روندهای جاری حوزه‌های مختلف منتشر کرده است که از جمله آن‌ها می‌توان به نوستار زیر اشاره کرد:

من و تو ما می‌شویم: اردوغان و همگرایی جهان‌بینی ترکیه

<http://tabyincenter.ir/44739/slider/>

اندرشده هزار بستن

نشانی ما در شبکه های اجتماعی:

@Tabyincenter

www.tabyincenter.ir